

**БЕЛАРУСЬ В ГОДЫ
ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ
(1914-1918)**

С НАЧАЛА ВОЙНЫ В РОССИИ РАЗВЕРНУЛАСЬ МИЛИТАРИСТСКО-ШОВИНИСТИЧЕСКАЯ ПРОПАГАНДА, ПО СТРАНЕ ПРОКАТИЛАСЬ ВОЛНА «ПАТРИОТИЧЕСКИХ» ДЕМОНСТРАЦИЙ, СОБРАНИЙ, МОЛЕБНОВ В ПОДДЕРЖКУ РУССКОГО ОРУЖИЯ, НАЧАЛАСЬ КОМПАНИЯ СБОРА ДЕНЕГ И ДРАГОЦЕННОСТЕЙ В ФОНД ОТЕЧЕСТВА. С ОДОБРЕНИЕМ ВОЙНЫ ВЫСТУПИЛИ НЕ ТОЛЬКО БУРЖУАЗНО-ПОМЕЩИЧЬИ ПАРТИИ, НО И СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЕ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ.

НАША НІВА

Цена асобнаго нумэру 5 кап.

Выходзіць што тыдзень.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вілень, Завальная вуліца, д. № 7.

Цена з перасылкай і дадаткамі на 1 г. — 2 р. 20 к., на 6 мес. — 1 р. 25 к., на 3 м. — 65 к., на 1 мес. — 25 к. За грамады: на 1 г. — 4 р., на 6 мес. — 2 р. 3 мес. — 1 р. Пераносны адрэс — 70 коп.

Абвесты прыкладна на апошняй старонцы на 20 кап. за лісьцеў палова літарак. Рукапісы і каронаваныя, прысланыя ў рэдакцыю, павінен быць чытаемыя запісаныя с праўдзіннай фаніяй і адрэсам таго, хто яны прыслаў. Можа таксама напісаць прок-нічо разам з фаніяй, хто, на хвалю, каб была надрукавана праўдзіннай фаніяй. Адрэс і фаніяны толькі для пачатку рэдакцыі. Рукапісы аўтарам не вяртаюцца назад.

Год VIII.

25 студня 1913 г.

№ 4.

У л а з ь н і.

Пучыць апошняе клясма Г^о каморніцкага кучалішча, кабыням ступідаінт Кіім Шамоу-еві, к Каладам прыехалі двору і ўжо другі тыдзень жыву у бацькавай хаце у роднай вёсцы Мердамансаве.

Нарад у трынаццаць першы дзень сьнежня, перад Новам Годам, дзядзька Якуб, дамаўшы сваю паньку, выпісаў ласьню каторых у Мердамансаве на 25 дзеўцоў ёсьць ажно дзьве.

У вецеры Кіімоў брат Пархір наляў коні, падаваў самоту, прайшоў у хату і пачаў рыхтаньша у ласьню. Зважоўшы адорат і сеўшы на канядачку рагунаць ладзі, агамавіў ён.

— Дзядзька ласьняў ўжо выгалоў. Гатова, ібрайцеса хутчэй. Ты, тата, беры ведро і ішо; тымчасам і я пайду с халупам; треба на вёсцы на вёсцы ўзвесці. А Кіім што гэта сьдэлаў? А ты ня пойдзеш сягоньня у Ласьню.— Запытаўся ён у брата.

Кіім палашыў на палічку „Нашую годэ-нію“ Віка і „Посі-жалі бы“ Коласа, што даз-туль трымаў у руках, часоць задумаўся, адкінуў сабе два снае ладзіе вальсы і, троху пачаў-чушы, адказаў:

— Я й сам ня ведаю, ісьці мяе ці—то ўжо не пачинаюць. Коллі галеу на мусае я у вёс-цых ладзіх, адзіх. Але паміцца сягоньня на вёсцы-бе цола пачынае сьварбэць.

— Што ты гэта, Кіімчэла,—загаварыла яго мена.— Чаму-ж табе не сьхадзіць у ласьню? Праўда, гразьнята яна, вадзі цёплэе саўсім німа, а халодкае у прорубцы на гаване надта мушна, але ўсё ж такі, тое-гэта, шарышша, вострачкі пагрэш снае, мо й на душы палатчэе врыку табе. Ідзі, ідзі, сынок. Бацька аправаў аману, надзеў дзіравае вальсы і атрымаўся, пакуль Кіім выйшаў с кішкі ключыкі, локжы, карунакнікі з граваньня і старымі перьвяні арында, каб не пагубіць дабро у ласьні.—Хут-

чэй! кажу яму маленькі нумэр, брат Саўса, а ён, адчаліўшы кішкіны гадзіныя, адкінуў магчыму шубку і выйшоў с хаты.

Ласьня была за той ад вёскі, каля запынушае канавы, што была калясь, пакуль ёшчэ паміж жымом ласоў не пралавал, рэчкай. Ліпела яна на узгорку, і пакуль Кіім ушароўся на гэты узгорчэц, два разы паваліўся і абскрабаў аж да кроўкі руку аб мэрамі сьнег. Саўса паленочыў палі яго на адной нозе, паліку яму камалатэц шэрага мьла, крэмкуу: „Хор на Бабілаічы!“ і шмэка пабег паперад усіх к ласьні. Там ён кумільгом унаціўся у прымыльнік і ськазаў дымшантам, як тое рабілі сталіне людзі ба ам, або творам.

— Шара—ласьня, лёгкі дух!... Адыс с халупоў-сарэдэкоў, што прайшоў туды равоў, да Саўсанаго нішпаваўня ў адзін тон дабавіў коллі слоў і к слоўу «дух» пры-кладва адказаў непавае сьлаўца, за што дзед Куома і абазваў яго сьмяям надомнаго усім брахдліваго стварэньня.

Кіімоў бацька пайшоў к прорубцы, зачэр-нуў асьцэрожна беражком ведро, каб не заму-чыць саўсім, мушнае а лёдам вадзі, утаніў у наду бязрозы вёскі, каб размаіс і ласей яго было спарыць, і, ськіліўшысь над вадаром, на брыў у ласьню у след за Кіімам. А той, уба-чыўшы там старышоў, каторыме распратываліся, а ішома адзімалі на мліцях, напарнуўшысь даволі, ськазаў:

— Добры вецер!—і азірнуўся дэ-б яму пры хілішча.

— Міласці прасі! адказаў яму салдат За-хар Какоца.

— Башок на воем,—дагаварыў нейкі ска-лауб. Садзіце, во ладзіе месечка, Кіім Ра-млавіч,—загаварылі голме, барадатыя «мунжы» ў немнаго, бо агня ў прымыльніку паліць, адыс, не запылілі патрэбным і зарушыліся, што як мог, без сьветла.

Прымыльнік быў платнёвэц, і скрозь пле-

цёнь дуў вецер. Пад вагані—малыё. Каля сьдэлак лэжалі,—раскырочыўшы ногі, сьмя-дзельнае мліцы, Кііму было гравна, нячэста, не прагульва. З ласьні сьдэ, то й галзі, вы-скаківалі чырвоныя, як ракі, аджаоленнае ласуны да шэрэньня. Адтуль нібэса гул...

«Ліха іх ведае, як яны тут імюцца», думаў Кіім, шунаючы мейсца, дэ-б ставаць шубку.

Старыкі гамнілі пра тое-сёе, хто коллі ішоў ад жымд ніёў на р. Верху і ішома.

«Але што-ж гэта я? Ці я не разбіўся сам у Мардамансаве, ці сам не куняўся у готай граві, не бачыў уселякаго бруду?» Думаў Кіім. «Не гота-ж я не п'ішома, што-ж гэта я... і увай-шоў у ласьню.

Начам стала горна ад дыму. Нагам было хо-ладка стаць на гравінай зямлі, галіма удары-лася аб шост, была жарына на вёскі, як у секлі. Нельга было нічога разглядзець.

— «Жыч, жыч, жыч, жыч»... работалі вё-скі.—«Ого го-го-го»—рагатаў нехта, ласуны на шалок.—«Паддай, паддай... Нічэ горстачку, лікі шукувачкі на печ... Братцы, аджаоленна шукувачкі... Духу мала, дуту кіма, гэў духу!» Аж стогаў сунуў у ласьні. Навернуцца,—думаў Кіім,—недэе наукастныма ласьня лэ-дэоў. На паднозі у граві блажыта... Ішома плакаў ад дыму, ці ішома ад чаго, цёро вочы кулакамі і адбэскаў гравінай вадзі, але і тую яму пелта забараніў браць, кажу: «Зобтай прыніс сам». Ішома сьдэоў норунома, ушчыміўшы гавану па-між ног. Той шычыўся, той штуркаўся, той жартаваў—кажу некаго на творы, кажучы: «Ці сь баллаў?».

— А, та-а-а-а-а-а-а-а, а а-ай, а дэ-о-о-о! сьвірчыў малы хлопчык, як мага, па ўсё сьлау, а добры адыска трымаў за шыю с поўнасьцю, што ачу-няе, і гарачым, як полныма вёскама сьдэоў а ўсёх бакоў. Дай сьпілку, дай жылаток, ішома трохку, ку ку, ку, дурчэц, не плач-жы; дос, дос, ня бойся... А то, брат, памтэм заеду, хо-чэш? дабавіў ён урочці і паліўся. А побоч с

В западных губерниях эсеры создали «Военно-революционный союз», который принял активное участие в обслуживании фронта. Большевики призывали к борьбе за превращение империалистической войны в гражданскую. Для этого, считали они, трудящимся воюющих стран следует стремиться к поражению своих правительств в войне, что будет способствовать свержению господствующих классов. Против войны выступила газета «Наша нива», редактором которой с марта 1914 г. был Я. Купала.

В августе 1915 г. началось немецкое наступление в направлении Ковно-Вильно-Минск. 31 августа немцы захватили Свенцяны и Вилейку. Из-за угрозы окружения русская армия в начале сентября оставила Вильно, Гродно, Лиду, Брест. Ставка Верховного главнокомандующего была перенесена из Барановичей в Могилев. 19 сентября передовые немецкие разьезды перерезали железнодорожную линию Минск-Москва в районе Смолевичей. Только ценой огромного напряжения сил русской армии удалось ликвидировать Свенцянский прорыв и отбросить немцев в район озер Свирь и Нарочь.

ПОЛОЖЕНИЕ БЫЛО ТЯЖЁЛЫМ

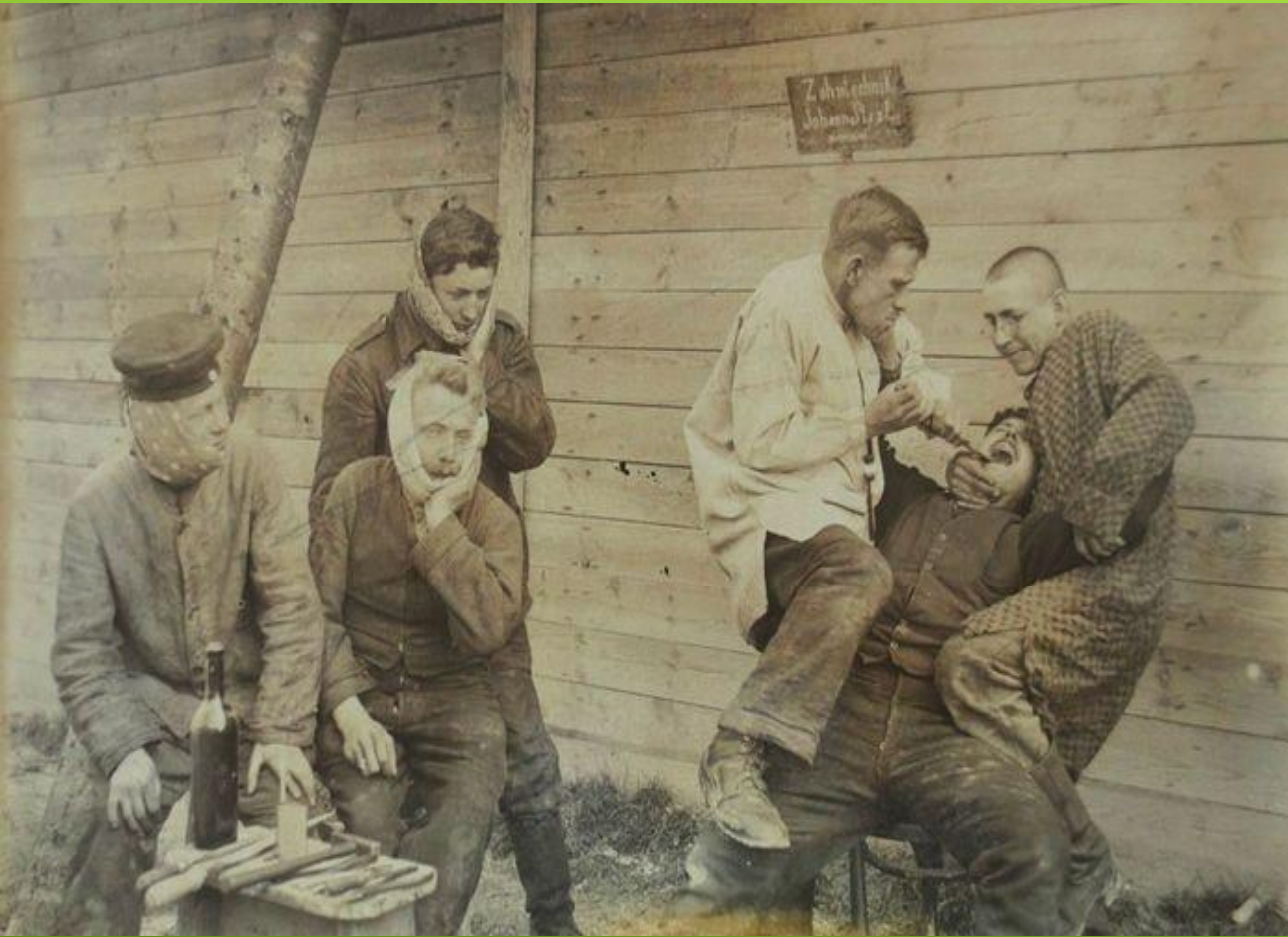
Но люди не падали духом

Даже находили время
отмечать праздники

На оккупированной территории, где до войны проживало 2млн. человек, начались грабежи и насилие. Последовали реквизиции, денежные и продовольственные контрибуции. Была введена система налогов, штрафов, принудительных работ. Материальные ценности и часть трудоспособного населения была вывезена в Германию. Захваченная территория была включена в состав военно-административного округа Обер-Ост.

Тяжелое социально-экономическое положение сложилось и на не оккупированной части Беларуси. Отступление русских войск в 1915 г. сопровождалось массовым бегством гражданского населения в восточные районы Беларуси. К осени 1915 г. беженцы заполнили всю восточную часть Беларуси. Тысячи бездомных, голодных, нищих людей погибло от эпидемий, голода и болезней. Поскольку беженцы «постоянно угрожали порядку и спокойствию» в тылу армии, их в принудительном порядке стали выселять за Днепр. В мае 1918 г. в России жило 2,3 млн. беженцев из Беларуси.

На войну из Беларуси было мобилизовано больше половины мужчин трудоспособного возраста. На принудительных военных работах использовались старики, женщины и дети. Большие потери понесла белорусская деревня от постоянных реквизиций лошадей, крупного рогатого скота, фуража, зерна. За годы войны на 20-30% сократились посевные площади, на 11% уменьшилось количество крупного рогатого скота.

Из-за отсутствия сырья, топлива, квалифицированных рабочих многие отрасли промышленности сократились или прекратили производственную деятельность. К концу 1915 г. работали только 35,7% довоенных крупных (цензовых) предприятий. Объем производства товара для гражданского населения составил 15-16% довоенного. Вместе с тем, швейная, обувная, металлообрабатывающая, хлебопекарная промышленность, которая выполняла военные заказы, увеличила производство. В 1915г. открылось 10 крупных швейных мастерских, 5 заводов по производству снарядов и гранат, артиллерийские мастерские в Бобруйске и Гомеле.

Крупные военные поражения в 1915 г., неудачи в 1916 г., огромные людские и материальные потери вызвали недовольство солдат. Массовый характер приобрело дезертирство. К концу 1917 г. с Западного фронта дезертировало более 13 тыс. солдат. Участились случаи отказа целых частей и соединений идти в наступление, братания с немецкими солдатами. Всего в Беларуси в годы войны состоялось 62 значительных выступления солдат. Крупнейшим было восстание в октябре 1916 г. в распределительном пункте в Гомеле, в котором участвовало около 4-х тысяч военнослужащих. Царские власти жестоко расправились с восставшими. К суду было привлечено шестнадцать человек, из них девять человек расстреляли, остальных отправили на каторгу.

